

Nr 133

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vattenvårdens organisation m. m.; given Stockholms slott den 28 mars 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att vattenvårdsnämnden skall — ehuru fortfarande knuten till fiskeristyrelsen — erhålla beslutanderätt i de frågor, som vatteninspektionen handlägger, ävensom i inspektionen berörande anslags- och personalfrågor. Huvudansvaret för den regionala handläggningen av vattenvårdsfrågor avses åvila länsstyrelserna. Samarbetet mellan inspektionen och länsorganen förordas skola effektiviseras. Vidare föreslås vissa jämkningar i vatteninspektionens personalplan i syfte att förstärka inspektionens administrativa ledning.

Benämningen fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök föreslås ändrad till fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 mars 1958.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

I skrivelse den 6 maj 1952 (nr 194) anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsamt utredning rörande effektiva åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Med anledning härav tillkallade dåvarande statsrådet Hjalmar Nilson jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 januari 1953 särskilda sakkunniga att verkställa utredning av nämnda fråga. De sakkunniga, som antagit benämningen vattenvårdskommittén, har utgjorts av vattenrättsdomaren i Österbygdens vattendomstol G. U. Schirén, ordförande, direktören T. C. Andersson, ledamoten av riksdagens första kammare T. S. Bengtson, sedermera laboratorn G. Laurell, ledamöterna av riksdagens andra kammare sedermera statsrådet K. G. Netzén och greve T. G. A. von Seth, distriktsingenjören O. Svensson, dåvarande överinspektören i fiskeristyrelsen S. A. Vallin samt dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, direktören E. G. Åqvist. Netzén har den 3 december 1957 entledigats från uppdraget att vara ledamot av kommittén.

Utredningen, som vid behandlingen av vissa frågor biträtts av särskilda experter, har den 1 december 1954 avgivit ett betänkande med titeln Vattenvården, betänkande angående organisations- och lagstiftningsfrågor m. m. (SOU 1955: 6).

I anledning av nämnda betänkande framlade Kungl. Maj:t den 28 december 1956 proposition till riksdagen angående vattenvårdens organisation m. m. (1957: 49). I propositionen föreslogs bl. a., att fiskeristyrelsens tillsynsavdelning samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå skulle överföras till byggnadsstyrelsen. Förslagen till omorganisation av administrationen på vattenvårdens område i nämnda proposition avsågs emellertid av riksdagen (SU 1957: 166; rskr. 381). I överensstämmelse med vad statsutskottet vid behandlingen av propositionen uttalat, innebar emellertid riksdagens beslut, att i avvaktan på en mera definitiv lösning av förevarande organisationsfråga vattenvårdsnämnden borde givas en samordnande funktion och erhålla vidgade befogenheter, varjämte vattenvårdsorganets

arbetsuppgifter, befogenheter och samarbetsformer med övriga myndigheter borde närmare klarläggas.

Såsom en följd härav erhöll vattenvårdskommittén den 31 januari 1958 i uppdrag att skyndsamt verkställa en översyn av vissa särskilda frågor rörande vattenvårdens organisation. I betänkande med titeln Statens vatteninspektion, betänkande med förslag angående vattenvårdens centrala och lokala organisation (stencilerat) har kommittén den 1 mars 1958 framlagt vissa förslag i här berörda frågor.

Över betänkandet har efter remiss utlåtanden avgivits av kammarkollegiet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök, medicinalstyrelsen, statens lönenämnd, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Malmöhus och Skaraborgs län samt lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet.

Fiskeristyrelsens yttrande har avgjorts enligt 14 § tredje stycket av instruktionen för styrelsen, vari stadgas, att överdirektören må besluta i brådskande pleniärendet i närvaro av den föredragande, till vilkens ämbetsbefattning ärendet hör. Ärendet har sålunda avgjorts av t. f. överdirektören efter föredragning av chefen för styrelsens administrativa byrå. Från detta styrelsens beslut, vilket avfattats i enlighet med den av t. f. överdirektören uttalade meningen, har föredraganden varit skiljaktig och avgivit särskilt yttrande. Till fiskeristyrelsens utlåtande har vidare fogats särskilda yttranden av vattenvårdsnämnden och Svenska fiskeritjänstemannaförbundet.

Länsstyrelserna i Stockholms och Skaraborgs län har jämte eget utlåtande överlämnat yttranden från förste provinsialläkaren och distriktsingenjören för vatten och avlopp. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har dessutom överlämnat yttrande från fiskeriintendenten i södra distriktet.

Slutligen har Distriktsingenjörers förening, SACO:s kanslikartell och Svenska konsulterande ingenjörers förening framfört vissa synpunkter i anledning av vattenvårdskommitténs förevarande betänkande.

Jag övergår härefter till en redogörelse för vattenvårdskommitténs förslag och yttrandena över detsamma.

Vattenvårdskommitténs förslag

Allmän översikt

I vattenvårdskommitténs betänkande den 1 mars 1958 med förslag angående vattenvårdens centrala och lokala administration framlägges vissa förslag angående vatteninspektionens ledning, vattenvårdens lokala organisation och vissa personalfrågor.

Vad gäller vatteninspektionens ledning redovisas 2 alternativa förslag. Enligt det första alternativet får fiskeristyrelsen en sådan sammansättning, att vissa ledamöter deltar i handläggningen av fiskeriärenden och vissa ledamöter i handläggningen av vattenvårdsärenden. Det andra alternativet inne-

bär, att den nuvarande vattenvårdsnämnden, med något ändrad sammansättning, äger att självständigt handlägga ärenden, som rör vatteninspektionen. Vattenvårdskommittén finner båda dessa alternativ godtagbara men anser det senare alternativet vara att föredraga.

Benämningen fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök föreslås skola ändras till fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion.

Vatteninspektionens styrelse förutsättes — vare sig det ena eller det andra av de nämnda alternativen väljes — i viss utsträckning kunna även fungera som samordningsorgan för olika intressen på vattenvårdens område. Ett ytterligare steg till närmare samverkan mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå och vatteninspektionen anses kunna åstadkommas på det sättet, att nämnda byrå lämnar inspektionen biträde i vattentekniska frågor.

Den egentliga tillsynsverksamheten, nämligen inspektion av avloppsförhållandena vid industrier och samhällen m. m., kan enligt vattenvårdskommitténs mening i betydande utsträckning uppdragas åt distriktsingenjörerna för vatten och avlopp. Vidare bör utredningar i föroreningsfrågor i stor utsträckning kunna åstadkommas genom samverkan mellan vatteninspektionen och länsstyrelserna, varvid lokalt tillgänglig expertis anlitas.

Vattenvårdskommittén föreslår slutligen, att den omedelbara ledningen av vatteninspektionen skall omhändervivas av en administrativ kraft och att i detta syfte vissa justeringar av inspektionens personalplan skall genomföras.

Vatteninspektionens ledning

I fråga om den centrala vatteninspektionens ledning erinrar vattenvårdskommittén till en början om att statsutskottet i sitt utlåtande i anledning av 1957 års proposition angående vattenvårdens organisation m. m. (SU 1957: 166) synes förutsätta, att den hittillsvarande organisationsformen, som förordas skola tills vidare bibehållas, icke utgör en definitiv lösning. Riksdagens beslut i frågan torde därför få uppfattas så, att den nuvarande centrala organisationen på ifrågavarande område är att betrakta som ett provisorium, vilket efter ytterligare erfarenhet bör omprövas.

Vattenvårdskommittén finner det för sin del vara beklagligt, att det icke varit möjligt att uppnå en mera definitiv lösning, som direkt genom själva organisationsformen kunde tillgodose de uppenbara behoven av samordning mellan vattenvårdens olika intressen. I synnerhet hade det varit angeläget att få centralt sammanföra vattentillsynen, å ena, samt planeringskontrollen och statsbidragsbeviljandet (den s. k. va-verksamheten), å andra sidan, i en gemensam organisation. Då man emellertid nu tagit avstånd härifrån och då en mera definitiv lösning av organisationsfrågan kan vara relativt avlägsen, anser kommittén andra åtgärder i syfte att ändock åstadkomma vissa framsteg i samordnande hänseende vara nödvändiga.

Enligt kommitténs mening har den nuvarande vattenvårdsnämnden icke kunnat fylla sin uppgift som vägledande och samordnande organ i vattenvårdsfrågor. Den främsta anledningen härtill anser kommittén vara, att nämnden icke haft tillräckliga befogenheter och att den av detta och andra skäl kommit att stå vid sidan om den beslutande och administrativa organisationen inom de myndigheter, som handlägger vattenvårdsfrågor. En utvidgning av nämndens befogenheter med bibehållande av dess ställning som samordnande organ mellan olika myndigheter skulle emellertid innebära, att berörda myndigheters beslutanderätt i vissa vattenvårdsfrågor delegerades till nämnden, samtidigt som vederbörande myndigheter i andra frågor, såsom personal- och anslagsfrågor, likväl hade ansvaret för ifrågavarande delar av sin förvaltning. Enligt kommitténs mening skulle en sådan tämligen självständig nämnd väl kunna utgöra ett organ för att lösa uppgifter, som eljest till särskilda delar skulle ankomma på 2 eller flera ämbetsverk. Kommittén anför emellertid, att denna utväg såvitt bekant hittills icke ansetts formellt möjlig och ännu icke begagnats inom svensk förvaltning. Anknytningen till flera ämbetsverk befaras också kunna vålla svårigheter och möjligen även kompetenstvister. Då denna utväg att samtidigt få till stånd en lämplig ledning för vatteninspektionens verksamhet och ett samordnande organ för olika intressen inom vattenvården sålunda synes vara praktiskt taget stängd, anses det föreliggande problemet få angripas på annat sätt.

De möjligheter, som därvid står till buds, är enligt kommitténs mening, att vatteninspektionens ledning handhaves antingen av fiskeristyrelsen i särskild sammansättning (*alternativ 1*) eller av vattenvårdsnämnden med ökade befogenheter (*alternativ 2*). Vartdera av dessa alternativ tänkes kunna utformas på följande sätt.

Alternativ 1. Vattenvårdskommittén har i sitt tidigare betänkande angående organisations- och lagstiftningsfrågor (SOU 1955:6) uttalat, att fiskeristyrelsen icke har en sammansättning, som kan anses vara lämplig för ett vattenvårdsorgan. Styrelsen utgöres nämligen av ämbetsverkets överdirektör och chef samt 4 representanter för fiskets organisationer och 1 representant för fiskhandeln. En sådan ändring av styrelsen att vid sidan av fiskerirepresentanterna även plats beredes för representanter för olika intressen inom vattenvården ter sig emellertid olämplig. I fiskeriärenden skulle sistnämnda representanter uppenbarligen icke böra delta och i vattenvårdsärenden skulle i en så sammansatt styrelse fisket få en opropor­tionerligt stor representation. Med hänsyn till verkets 2 delvis skilda verksamhetsområden synes det därför vara väl motiverat, att styrelsen får en sådan sammansättning, att vissa ledamöter deltagar i handläggningen av fiskeriärenden och andra ledamöter i handläggningen av vattenvårdsärenden. Fiskeristyrelsens ena avdelning skulle sålunda avgöra ärenden, som handlägges av eller rör fiskeribyråerna och statens fiskeriförsök. För denna avdelning bibehålles fiskeristyrelsens nuvarande sammansättning. Styrelsens andra avdelning skulle utgöra styrelse för vatteninspektionen och få beslutanderätten i de ärenden, som inspektionen handlägger eller som rör anslags- och personalfrågor inom inspektionens område.

Denna andra avdelning av ämbetsverkets styrelse bör bestå av dettas överdirektör och chef såsom självskrivnen ordförande och 5 ledamöter. Ordföranden torde därvid jämväl få i styrelsen företräda fiskets intressen. Med hänsyn till det nära sambandet mellan vatteninspektionens verksamhet och den verksamhet, som utövas av vatten- och avloppsorganisationen, synes det vidare vara ändamålsenligt, att byråchefen vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå är självskrivnen ledamot. I övrigt bör styrelsen bestå av 1 representant för hälsovården, 1 för industrien, 1 för kommunerna och 1 för naturskydds- och fritidsintressen.

Alternativ 2. Vid övervägande av möjligheten att göra vattenvårdsnämnden till beslutande och ansvarigt organ för vattenvården kan man inom statsförvaltningen i övrigt finna åtskilliga exempel på en liknande lösning, då åt en fristående nämnd uppdragits att självständigt svara för vissa på ett ämbetsverk ankommande uppgifter. Såvitt bekant har sådana nämnder visat sig vid andra ämbetsverk kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. Som förebilder synes kunna tagas några av de till medicinalstyrelsen knutna nämnderna: medicinalstyrelsens socialpsykiatriska nämnd, rättspsykiatriska nämnd, rättsmedicinska nämnd, disciplinnämnd och sjukvårdsberedskapsnämnd. Dessa äger samtliga att besluta i medicinalstyrelsens namn. Endast i en av nämnderna (sjukvårdsberedskapsnämnden) innehaves emellertid ordförandeposten av medicinalstyrelsens chef, medan Kungl. Maj:t till ordförande i de övriga utsett andra personer. Till vissa av nämnderna är knutna särskilda personalavdelningar inom medicinalstyrelsen. De 4 förstnämnda beslutar icke i personal- och anslagsfrågor, medan däremot sjukvårdsberedskapsnämnden endast har kameral anknytning till medicinalstyrelsen.

Enligt kommitténs mening är vattenvårdsnämnden, eventuellt med något ändrad sammansättning, väl lämpad att på nu antytt sätt tjänstgöra som styrelse för statens vatteninspektion. Anledning saknas att därvid från nämndens befattning undantaga personal- och anslagsfrågor, vilka synes inom detta område lämpligare kunna handläggas av vattenvårdsnämnden än av fiskeristyrelsen i dennas nuvarande sammansättning. I detta sammanhang må framhållas, att fiskeristyrelsens majoritet i yttrande över vattenvårdskommitténs tidigare betänkande uttalat sig för att fiskeriärendena och vattenvårdsärendena bör förläggas till olika myndigheter. Vidare bör erinras om att anslaget till vatteninspektionen redan nu utgör en särskild anslagspost under nionde huvudtiteln. Organisationsmässigt bör emellertid vattenvårdsnämnden som hittills vara knuten till fiskeristyrelsen och nämndens kamerala ärenden bör kunna ombesörjas av fiskeristyrelsens administrativa byrå.

Vattenvårdsnämnden synes böra bestå av en av Kungl. Maj:t särskilt utsedd ordförande samt 6 ledamöter, nämligen byråchefen vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå såsom självskrivnen ledamot samt 1 representant för vart och ett av följande intressen: fisket, hälsovården, industrien, kommunerna samt naturskydds- och fritidsintresset. Eftersom den nu föreslagna vattenvårdsnämnden får en något annan sammansättning än den nuvarande nämnden, bör den senare upplösas och en ny nämnd tillsättas, om alternativ 2 genomföres.

Vid övervägande av frågan om vilket av de nämnda alternativen som är att föredraga bör enligt vattenvårdskommitténs mening främst beaktas de svårigheter, som föranledes av att fiskeristyrelsen är förlagd till Göteborg och vatteninspektionen till Drottningholm. En ändring i fråga om dessa för-

läggningsförhållanden anses av praktiska skäl icke kunna ske inom den närmaste tiden. Beträffande vatteninspektionens förläggning finner kommittén angeläget understryka, att ett nära samarbete erfordras mellan vatteninspektionen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå. På grund därav bör dessa båda organ såsom hitills vara förlagda till samma ort. Vatteninspektionen säges dessutom behöva hålla nära kontakt med vissa andra till Stockholm förlagda myndigheter såsom statens institut för folkhälsan och medicinalstyrelsen. Främst av dessa anledningar finner kommittén, att praktiska skäl talar för en lösning enligt alternativ 2 med vattenvårdsnämnden såsom styrelse för vatteninspektionen och därmed högsta organ för vattenvården, och kommittén förordar för sin del detta alternativ.

Under förutsättning av att vissa förslag till ändring av personalplanen för vatteninspektionen genomföres, bör emellertid enligt kommitténs mening även alternativ 1 med en särskild avdelning av fiskeristyrelsen såsom chefsmyndighet vara godtagbart. Kommittén framhåller dessutom, att vid val av alternativ 2 endast obetydliga organisatoriska förändringar erfordras för en framtida övergång till alternativ 1, därest en sådan kan befinnas önskvärd, t. ex. vid en ändrad förläggning av fiskeristyrelsen eller av annan anledning.

Oavsett vilket av de nämnda alternativen som väljes för organisationen av vatteninspektionens styrelse, föreslår vattenvårdskommittén, att vatteninspektionens (tillsynsavdelningens) chef skall vara föredragande i denna. Föredraganden bör i överensstämmelse med vad som gäller för andra föredragande i fiskeristyrelsen ha reservationsrätt men ej rätt att delta i beslut.

Om vattenvårdsnämnden blir styrelse för vatteninspektionen förutsättes, att de ändringar i dennas instruktion skall vidtagas, som föranledes av nämndens nya ställning. I instruktionen bör vidare angivas, vilka ärenden som skall handläggas av nämnden.

Om styrelsefrågan löses enligt alternativ 1, föreslår vattenvårdskommittén följande ordning.

Beträffande vilka frågor som skall upptagas i styrelsen, sammanträden, ersättning för ledamöterna m. m. bör i tillämpliga delar gälla vad som föreskrives i fiskeristyrelsens instruktion. Med hänsyn till att vatteninspektionen är förlagd till Stockholm torde det vara lämpligt, att sammanträdena med denna del av styrelsen i allmänhet äger rum i Stockholm. Då någon gång behov kan föreligga att såväl ledamöterna på fiskerisidan som ledamöterna på vattenvårdssidan sammanträder i gemensamt plenum, bör så självfallet kunna ske. Beslut genom votering vid dylika sammanträden synes dock icke böra ske av den anledningen, att representationen av olika intressen i exempelvis ett vattenvårdsärende icke kan anses vara lämpligt avvägd. Kompetensvister mellan de olika delarna av styrelsen, huruvida ett ärende är en fiskefråga eller en vattenvårdsfråga, torde i praktiken knappast behöva uppkomma.

Beträffande båda de föreslagna alternativen bör, enligt kommitténs mening, framhållas, att vattenvården numera har en sådan betydelse, att en särskild styrelse för vatteninspektionen måste anses vara väl motiverad.

Vattenvårdskommittén finner det vara lämpligt, att fiskeristyrelsens benämning ändras på ett sätt, som ger uttryck för de båda huvudområdena för dess verksamhet. Kommittén föreslår därför, att benämningen fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök ändras till fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion. Benämningen statens vatteninspektion skulle vidare användas för hela den till Drottningholm förlagda arbetsenhet, som handlägger vattenvårdsfrågor. Såsom kommittén föreslagit i sitt tidigare betänkande skulle inom vatteninspektionen finnas en särskild tillsynsavdelning för den fortlöpande övervakningen och kontrollen samt ett undersökningslaboratorium för utredningar och analysarbeten.

Samordningsfrågan

Den särskilda styrelse för vatteninspektionen, som vattenvårdskommittén föreslagit, avses skola vara förlagd till eller knuten till fiskeristyrelsen och kan därför enligt kommitténs mening icke lämpligen instruktionsmässigt taga befattning med ärenden inom andra verks ämbetsområden. Kommittén finner det vidare innebära en överorganisation att inrätta ett speciellt organ med rådgivande eller konsultativa uppgifter i samordnande syfte. I nuvarande läge anses behovet av samordning mellan olika centrala myndigheter på vattenvårdens område kunna tillgodoses på följande sätt.

Kommittén vill härvid till en början erinra om att den föreslagna styrelsen för vatteninspektionen i och för sig har en lämplig sammansättning för ett samordningsorgan på det centrala planet. Kommittén förutsätter vidare, att de personer, som i denna styrelse skall representera olika intressen på vattenvårdens område, begagnar styrelsen som ett samarbetsorgan. Det synes icke heller böra möta några formella hinder att vid styrelsens sammanträden exempelvis representanten för vatten- och avloppsbyrån eller för hälsovården anmäler viktigare ärenden på vattenvårdens område, som är under handläggning inom vederbörande ämbetsverk. Även om vatteninspektionens styrelse icke får någon behörighet att påverka avgörandena i dessa ärenden — vilket särskilt kan vara en brist då det gäller planerings- och statsbidragsärenden inom vatten- och avloppsverksamheten — torde utbyte av erfarenheter och synpunkter leda till ett önskvärt ökat beaktande av vattenvårdsintresset.

Såsom vattenvårdskommittén närmare motiverat i sitt tidigare betänkande föreligger ett särskilt behov av samordning mellan vatteninspektionen samt vatten- och avloppsbyrån. Ehuru enligt riksdagens beslut dessa arbetsenheter tills vidare skall vara förlagda till olika ämbetsverk, synes ett ytterligare steg till närmare samverkan dem emellan likväl kunna åstadkommas på så sätt, att vatten- och avloppsbyrån föreskrives skola lämna vatteninspektionen biträde i vattentekniska frågor, då så påfordras. Dyligt biträde bör kunna lämnas direkt genom samverkan mellan vederbörande tjänstemän och sålunda utan formellt remissförfarande.

Vattenvårdskommittén erinrar slutligen om att den i sitt tidigare betänkande förordade en sammanslagning av vatteninspektionen samt vatten- och avloppsorganisationen bl. a. av det skälet, att sistnämnda organisations lokalorgan — distriktsingenjörerna för vatten och avlopp — därigenom skulle stå jämväl till vatteninspektionens förfogande och komma att utgöra ett för vattenvården i landet mera värdefullt lokalorgan än hittills. Då emellertid nu enligt riksdagens beslut vatteninspektionen och distriktsingenjörerna skall höra till skilda ämbetsverk, måste enligt kommitténs mening särskilt övervägas hur en förbättrad samordning skall kunna åstadkommas inom den lokala vattenvården samt mellan denna och vatteninspektionen. Vissa åtgärder i fråga om handläggningen av olika vattenvårdsärenden anses kunna bidra här till.

Vattenvårdens lokala organisation

Beträffande vattenvårdens lokala organisation erinrar vattenvårdskommittén till en början om att departementschefen i de särskilda direktiven för förevarande utredningsuppdrag anför, att den centrala organisationens relationer till olika länsorgan, direkt eller genom länsstyrelsen, även bör beaktas. Utgångspunkten skulle enligt direktiven härvid vara, att länsstyrelsen bör vara den samordnande myndigheten på länsplanet men att det är angeläget, att olika andra länsmyndigheter blir anlitade inom vattenvården.

Såsom utgångspunkt för bedömandet av nu berörda spörsmål anför vattenvårdskommittén följande om vatteninspektionens nuvarande befogenheter.

Enligt 1 § tillsynslagen skall, till motverkande av vattenförorening, av statens vatteninspektion utövas tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden inom riket. Enligt den tidigare gällande lydelsen av lagen skulle fiskeristyrelsen utöva tillsyn ur fiske- och naturskyddssynpunkt (2 §), under det att tillsyn ur hälsovårdssynpunkt skulle utövas av hälsovårdsmyndigheterna och endast i den mån så lämpligen kunde ske även av fiskeristyrelsen (7 §). I den proposition, som låg till grund för tillsynslagen i dess nuvarande lydelse, uttalade departementschefen, att det förutsattes, att vatteninspektionen tills vidare utövade tillsyn ur hälsovårdssynpunkt allenast i den mån detta med hänsyn till inspektionens resurser kunde ske. Enligt 1 § andra stycket gäller om tillsyn av hälsovårdsmyndigheter och fiskeritjänstemän vad särskilt är stadgat. Beträffande hälsovårdsmyndigheternas åligganden och befogenheter avser denna hänvisning hälsovårdsstadgan. Eftersom länsstyrelserna är hälsovårdsmyndigheter, tillkommer dem alltså redan nu viss tillsyn. Denna är emellertid begränsad till hälsovårdens område. Härav följer att, om man vill ge länsstyrelserna ställningen som tillsynsorgan med i princip samma verksamhetsområde som vatteninspektionen, en ändring av tillsynslagen torde erfordras.

Vatteninspektionens befogenheter vid tillsynens utövande är följande. Finner vatteninspektionen, att industriellt avloppsvatten eller kloakvatten genom förorening medför olägenhet av någon betydelse, äger den meddela råd och anvisningar angående lämplig åtgärd till motverkande därav (2 §). När omständigheterna därtill föranleder äger vatteninspektionen hos läns-

styrelsen göra framställning om förbud mot utsläppande av avloppsvatten utan erforderlig behandling eller angående åtgärd till motverkande av olägenhet genom utsläppande därav. Med avseende å länsstyrelsens prövning skall vad i hälsovårdsstadgan förskrivs äga motsvarande tillämpning (3 §). Erfordras prövning av vattendomstol, äger vatteninspektionen hos vattendomstolen föra talan om förbud eller åtgärd, varom i 3 § sägs, efter vad i vattenlagen är stadgat. Vatteninspektionen må ock eljest i ärende angående vattenförorening föra talan hos vattendomstol ävensom vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen (4 §).

Vatteninspektionen har alltså, då den finner anledning till anmärkning, icke rätt att själv besluta om föreläggande eller åtgärd för att vinna rättelse. Dennas befogenheter är begränsade till att lämna råd och anvisningar samt att föra talan hos länsstyrelse — såsom hälsovårdsmyndighet — och hos vattendomstol.

Vatteninspektionens tillsynsverksamhet utövas i huvudsak dels genom inspektion av industrier och kommunala anläggningar m. m. samt övervakning av att meddelade reningsföreskrifter iakttages, dels genom granskning av ingivna anmälningar från industrier och kommuner.

Anmälan till vatteninspektionen skall enligt förprövningskungörelsen ske dels innan vissa slag av fabriker och inrättningar anlägges eller utvidgas, (2 och 3 §§ förprövningskungörelsen), dels innan ledning påbörjas för avledande av kloakvatten från bebyggelse med mer än 200 invånare eller från kasern, hotell m. m. över viss storlek (4 §), dels i regel innan utsläpp sker av kloakvatten, som härrör från tätbebyggelse eller som innehåller avloppsvatten från vattenklosett och som ej undergått slamavskiljning, eller av pressaft från silos, urin från djurstall, vassle och galvaniskt bad m. m.

I sitt år 1955 avgivna betänkande rörande bl. a. organisation av vattentillsynen (SOU 1955: 6) föreslog vattenvårdskommittén, att till statens vatteninspektion såsom vattenvårdens centrala organ skulle överföras fiskeristyrelsens tillsynsavdelning samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå jämte distriktsingenjörsorganisationen för vatten och avlopp. Distriktsingenjörerna skulle bilda stommen i vattentillsynens lokala administration. De skulle därvid särskilt ha att övervaka skötseln av behandlingsverk för kloakvatten. Detta organisationsförslag har emellertid genom riksdagens ställningstagande tills vidare avisats. Kommittén anser dock alltjämt, att organisationsfrågan i sinom tid bör lösas efter nyssnämnda riktlinjer. Enligt kommitténs mening har den senaste tidens utveckling ytterligare framhävt behovet av en effektiv lokal administration för vattentillsynen. Såväl hos vattendomstolarna som hos vatteninspektionen framträder en påtaglig tendens till ökning av antalet föroreningsärenden. Härtill har uppenbarligen den fr. o. m. år 1957 genomförda skärpningen av föroreningslagstiftningen bidragit.

Även inom ramen för den nuvarande centrala vattenvårdsorganisationen bör dock enligt kommittén åtgärder vidtagas för att så långt möjligt åstadkomma en effektivisering av vattentillsynen på det lokala planet. Stegringen av antalet ärenden — icke minst tämligen rutinbetonade frågor rörande kommunala reningsanläggningar — motiverar en minskning av vatteninspektionens arbetsbörda för att inspektionen skall kunna fullgöra sin funktion som ett centralorgan för vattenvården i riket.

Enligt vattenvårdskommitténs uppfattning bör i nuvarande läge anordningar icke vidtagas, som kan försvåra genomförandet av en mera definitiv organisation. Bl. a. bör därför eftersträvas en ordning, som icke förutsätter lagändringar eller mera ingripande administrativa förändringar. Kommittén har efter övervägande av olika möjligheter stannat för att föreslå följande.

Vatteninspektionens verksamhet utövas, såsom förut sagts, i huvudsak genom dels inspektioner samt övervakning av att meddelade föreskrifter iakttages, dels granskning av enligt förprovningsskungörelsen ingivna anmälningar från industrier och kommuner m. fl., dels utförande av talan vid vattendomstolar och i samband med syneförrättningar enligt vattenlagen.

Den egentliga tillsynsverksamheten — således den förstnämnda gruppen av ärenden — kan i betydande utsträckning anförtros åt distriktsingenjörerna. I kommitténs föregående betänkande anfördes härom följande.

Distriktsingenjörerna för vatten och avlopp äger erforderlig teknisk kunskap för att handha kontroll av kommunala och enskilda anläggningar för behandling av avloppsvatten. De har redan nu till uppgift att utöva sådan övervakning i fråga om anläggningar, för vilka statsbidrag utgår. Vattenvårdskommittén anser därför ändamålsenligt, att distriktsingenjörernas uppgifter i nämnda hänseende utvidgas att avse samtliga kommunala anläggningar för behandling av avloppsvatten. Även viktigare enskilda anläggningar bör stå under distriktsingenjörernas kontroll. Distriktsingenjörerna bör ha till uppgift att även i andra sammanhang bevaka och tillgodose vattenvårdens intressen. Av särskild vikt synes vara, att distriktsingenjörerna redan vid sin befattning med planeringen av vatten- och avloppsanläggningar söker förebygga, att menlig förorening uppkommer.

Då detta skrevs, utgick kommittén från att distriktsingenjörerna skulle vara infogade i vatteninspektionens organisation. Detta blir nu, i varje fall tills vidare, icke fallet. Den eftersträfvade samverkan bör dock kunna äga rum genom att ett intimt samarbete organiseras mellan vatteninspektionen och distriktsingenjörerna, direkt eller i vissa avseenden genom länsstyrelserna. Även samverkan mellan vatteninspektionen och länsstyrelserna bör i detta sammanhang beaktas.

Vid återkommande konferenser mellan vatteninspektionen och vederbörande länsstyrelse bör för varje län uppställas mera långsiktiga saneringsplaner. Överenskommelser bör därvid eller i annat sammanhang träffas om sättet för sådana planers genomförande och i övrigt om arbetsfördelningen mellan central- och lokalorgan. I detta sammanhang bör såvitt möjligt preciseras och åt distriktsingenjören uppdragas att utöva all den kontroll- och tillsynsverksamhet, som lämpligen kan ombesörjas av honom. Genom domar i föroreningsmål lämnas redan nu stundom kontrolluppgifter åt distriktsingenjörerna. Så torde framdeles komma att ske i ökad omfattning. I anslutning till de nämnda konferenserna kan emellertid kontrollen inriktas såväl på vattenförhållanden i allmänhet som på vissa begränsade uppgifter. Vatteninspektörerna bör var och en inom sitt distrikt hålla fortlöpande kontakt med vederbörande distriktsingenjörer. Inspektionsresor inom olika områden bör i lämplig utsträckning företagas gemensamt. Centralorganet bör erhålla avskrift av länsstyrelsernas beslut eller uttalanden i ärenden, som handlägges på det lokala planet, liksom berörda länsstyrelser bör få del av centralorganets yttranden o. s. v.

Finns distriktsingenjören i samband med sin tillsynsverksamhet, att åtgärd bör vidtagas mot förorenande industri, annan enskild anläggning eller kommun, bör ärendet anmälas för länsstyrelsen. Utredning bör verkställ-

las av distriktsingenjören i samarbete i erforderlig omfattning med förste provinsialläkare, länsveterinär, länsarkitekt, lantbruksingenjör och fiskeritjänsteman. Efter föredragning av distriktsingenjören bör länsstyrelsen antingen med stöd av sina befogenheter avgöra ärendet eller också med yttrande överlämna detsamma till vatteninspektionen.

Beträffande ärenden, som anmäles direkt till vatteninspektionen, samt ärenden, som inspektionen självmant upptager i samband med sin övervakande verksamhet, bör möjlighet finnas för vatteninspektionen att erhålla biträde av länsorgan med erforderlig utredning m. m. Som utredningsorgan kan distriktsingenjören väl fungera. Lämpligast synes dock vara, att länsstyrelserna tillhandagår vatteninspektionen med utredning av större vikt. Förfarandet skulle därvid i stora drag bli, att vatteninspektionen remitterar ärendet till vederbörande länsstyrelse, varefter denna med anlitande av distriktsingenjören låter verkställa utredning, som förut sagts, samt med eget yttrande återsänder ärendet till vatteninspektionen.

Alla ärenden, som sammanhänger med vattenmål eller syneförrättningar, bör handläggas centralt av vatteninspektionen. Även i sådana ärenden kan det emellertid i vissa fall vara motiverat, att lokala undersökningar, som erfordras för vatteninspektionens ställningstagande eller för utförande av inspektionens talan, verkställas genom länsstyrelsens försorg eller att länsstyrelsen eljest yttrar sig till vatteninspektionen.

Den nu antydda lösningen av den lokala tillsynsfrågan synes icke förutsätta andra författningsändringar än möjligen några förtydligande kompletteringar av instruktionerna för de organ, som skall fungera på det lokala planet.

Det må erinras om att länsstyrelseinstruktionen redan nu innehåller bestämmelser om att länsstyrelsen i erforderlig utsträckning skall samarbeta och samråda med andra statliga myndigheter och att det ankommer på länsstyrelsen att avgiva de utlåtanden och lämna det ämbetsbiträde samt de upplysningar och besked, som i vederbörlig ordning äskas eller av förhållandena eljest påkallas och som av länsstyrelsen kan lämnas (5 §). Vidare äger länsstyrelsen i arbetsordning eller annorledes uppdraga åt vissa tjänstemän, bl. a. distriktsingenjören för vatten och avlopp, att vara föredragande i ärenden berörande deras verksamhetsområden (40 § 2 mom.). Enligt gällande provisoriska bestämmelser angående distriktsingenjörernas för vatten och avlopp tjänstgöring och arbetsuppgifter m. m. ankommer på distriktsingenjör att biträda länsstyrelse med handläggning av ärenden rörande vattenförsörjning och avlopp. I länsstyrelseinstruktionen finnes vidare stöd för att i ärenden rörande vattenförening anlita även förste provinsialläkare, länsveterinär och befattningshavare hos lantbruksnämnd (41 § jämf. med 40 §).

Kommittén anför slutligen, att distriktsingenjörorganisationen är avsedd att utbyggas så, att fr. o. m. budgetåret 1959/60 egen distriktsingenjör med biträdande personal finnes i samtliga län utom Gotlands län och att denna utbyggnad av organisationen bör underlätta en överföring av vissa arbetsuppgifter till det lokala planet.

Personalfrågor

I vattenvårdskommitténs tidigare betänkande (SOU 1955:6) förutsattes att en vatteninspektion, organiserad som ett självständigt ämbetsverk, skulle

ledas av en överdirektör. Alla rutinärenden skulle då kunna föredragas för och avgöras av överdirektören.

Eftersom fiskeristyrelsens chef är placerad i Göteborg och vatteninspektionen är förlagd till Drottningholm kan f. n. ämbetsverkets chef icke kontinuerligt följa ärendena vid ifrågavarande avdelning. Fiskeristyrelsens chef har under hand framhållit olägenheterna av att han således väl i sista hand har ansvaret för verksamheten men icke har möjlighet att närmare följa densamma. Dessa olägenheter kommer, framhåller vattenvårdskommittén, uppenbarligen att kvarstå, om en avdelning av fiskeristyrelsen skall utgöra styrelse för vatteninspektionen. Det blir då som hittills nödvändigt, att fiskeristyrelsens chef i största utsträckning delegerar handläggningen av inspektionens ärenden till den befattningshavare, som har den omedelbara ledningen av avdelningens verksamhet, f. n. överinspektören. Om däremot vattenvårdsnämnden skulle bestå med uppgift att bl. a. vara vatteninspektionens styrelse, förutsätter kommittén, att en god kontakt kan upprättas och bibehållas mellan nämndens ordförande och ledaren för inspektionens verksamhet. Även i detta fall får emellertid den sistnämnde en mera självständig ställning än en avdelningschef, vars verksamhet är direkt infogad i ett ämbetsverk.

Oavsett hur styrelsefrågan löses, anser kommittén, att det på överinspektören kommer att ställas icke ringa anspråk på administrativ förmåga och erfarenhet. Avgörandet av rutinärenden kommer att till stor del åvila överinspektören som en självständig uppgift. I praktiken blir det överinspektören, som får svara för den löpande kontakten med industrier och kommuner samt med de myndigheter och inrättningar, med vilka vatteninspektionen har att taga kontakt eller samarbeta. Särskilt maktpåliggande är enligt kommitténs mening uppgiften att inför vattendomstolarna företräda vatteninspektionen i stämnings- och ansökningsmål. När sådana är av större vikt och betydelse, bör det ankomma på överinspektören att själv utföra vatteninspektionens talan. På överinspektörens administrativa förmåga skulle därför ställas ökade krav genom verksamhetens alltmera tilltagande omfattning och även genom det förbättrade samarbete, som förutsattes skola äga rum med andra centrala myndigheter och med länsstyrelserna.

Kommittén finner det av anförda skäl vara motiverat, att överinspektörsbefattningen besättes med en företrädesvis administrativ kraft. Till närmas-te man och ställföreträdare föreslås överinspektören skola ha en befattningshavare med framstående naturvetenskaplig utbildning. Denne skulle omhänderha ledningen av undersökningslaboratoriet och i övrigt biträda överinspektören vid handläggningen av inspektionens ärenden.

Vattenvårdskommittén föreslår i anslutning härtill, att vid vatteninspektionen inrättas en tjänst som administrativ byråchef, benämnd överinspektör. Med hänsyn till det självständiga ansvar, som skall åvila denne befattningshavare, och till behovet av att för uppgiften erhålla en väl kvalificerad kraft bör enligt kommitténs mening tjänsten icke placeras lägre än i löne-

grad B 2. Under förutsättning att befattningen kommer att innehavas av en person med juridisk utbildning eller med väl meriterade administrativa erfarenheter, anses emellertid den i kommitténs tidigare personalplan föreslagna förste byråsekreterartjänsten kunna utgå. Den nuvarande överinspektörstjänsten, för vilken förutsatts naturvetenskaplig utbildning, skulle enligt kommitténs förslag med bibehållen löneställning bestå såsom sous-chefsbefattning. Innehavaren föreslås i fortsättningen vara ordinarie befattningshavare i lönegrad A 26 samt benämnas byrådirektör och föreståndare för undersökningslaboratoriet.

En alternativ ordning för vatteninspektionens ledning kan enligt kommitténs uppfattning möjligen tänkas för det fall att vattenvårdsnämnden bibehålles och får ställningen som styrelse för vatteninspektionen. Om därvid uppdraget som ordförande i vattenvårdsnämnden kunde förbindas med viss deltidstjänstgöring, skulle nämndens ordförande även kunna få till uppgift att efter föredragning av överinspektören — varmed i detta sammanhang avses överinspektör i lönegrad A 26 — besluta i sådana rutinärenden, som normalt skulle handläggas av verkschefen. Vid en sådan anordning skulle någon ändring av den tidigare föreslagna personalplanen ej erfordras. Befattningen som förste byråsekreterare måste då bibehållas, medan ordförandens arvode behöver uppräknas med hänsyn till de ökade arbetsuppgifterna. Detta alternativ skulle enligt kommitténs uppfattning, vid lycklig lösning av personfrågan, kunna vara fullt tillfredsställande. Huvudförslaget anses dock leda till en bättre kontinuitet i ärendenas behandling och är enligt kommittén att föredraga.

Yttrandena

Allmänna synpunkter

I flera yttranden beklagas att en mera definitiv och samordnande lösning av vattenvårdens organisationsfråga icke synes kunna uppnås inom den närmaste framtiden. *Medicinalstyrelsen* instämmer sålunda i vattenvårdskommitténs uttalande, att det hade varit önskvärt, att man fått större möjlighet att sammanföra vattentillsynen, planeringskontrollen och statsbidragsbeviljandet i en gemensam organisation. Styrelsen finner det sannolikt, att utvecklingen alltmer kommer att framhäva betydelsen av en intim samordning av dessa funktioner inom ett självständigt vattenvårdsorgan. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* instämmer likaledes i vattenvårdskommitténs förut nämnda uttalande och anför i detta sammanhang, att dröjsmålet med en så pass självfallen rationaliseringsåtgärd föga överensstämmer med statsmakternas berättigade krav på effektivitet och rationella arbetsformer hos förvaltningsmyndigheterna. Styrelsen uttalar vidare som sin bestämda uppfattning, att om en provisorisk lösning i enlighet med kommitténs förslag nu erhålles, bör dock vattenvårdsnämnden se som sin upp-

gift att med stöd av vunna erfarenheter sedermera framlägga ett mera definitivt organisationsförslag.

Även *länsstyrelsen i Stockholms län* finner det angeläget, att det uppdrages åt vattenvårdsnämnden att — sedan vattenvårdskommittén slutfört sitt arbete, varav bl. a. återstår frågorna om grundvattenskydd och vattenvårdsförbund, och vissa erfarenheter vunnits om upprustningen inom vattenvården — ytterligare överväga frågan om vattenvårdens organisation och framlägga därav betingade förslag till slutlig lösning av denna betydelsefulla organisationsfråga.

Med dylika förbehåll har emellertid remissmyndigheterna genomgående ansett, att kommitténs förslag kan läggas till grund för en lösning av organisationsfrågan tills vidare. Endast föredraganden i fiskeristyrelsen, vilken reserverat sig mot styrelsens beslut, synes att döma av dennes kritik av ett flertal punkter i förslaget ha en motsatt uppfattning.

Vatteninspektionens ledning

Beträffande frågan om vatteninspektionens ledning bör handhas av fiskeristyrelsen i särskild sammansättning eller av vattenvårdsnämnden med ökade befogenheter förordas det förstnämnda alternativet av *kammarkollegiet* och det senare alternativet av övriga myndigheter och organisationer, som yttrat sig om detta spörsmål. Till förmån för den sistnämnda lösningen uttalar sig sålunda *statskontoret, byggnadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, vattenvårdsnämnden, de hörda länsstyrelserna, förste provinsialläkarna och distriktsingenjörerna, Svenska fiskeritjänstemannaförbundet, Svenska konsulterande ingenjörers förening* samt *Distriktsingenjörers förening*. Även *fiskeristyrelsen* biträder det andra alternativet såsom en lösning av samordningsfrågan, ehuru med det förbehållet att styrelsen icke är beredd att taga ställning till de administrativa och förvaltningsrättsliga konsekvenser, som knyter sig till kommitténs förslag.

Ehuru sålunda stor enighet råder om lämpligheten av att vattenvårdsnämnden bibehålles med något ändrad sammansättning och med ökade befogenheter, uttalar dock förutom, såsom förut nämnts *kammarkollegiet*, även en del andra myndigheter, att även alternativet med en fiskeristyrelse med särskild sammansättning vid handläggning av vattenvårdsärenden kan anses godtagbart.

Beträffande sammansättningen av vatteninspektionens ledning uttalar *kammarkollegiet* som ett önskemål, att en av ledamöterna är limnologiskt utbildad. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* och *vattenvårdsnämnden* anser, att jordbruksnäringen även i fortsättningen bör vara företrädd i vattenvårdsnämnden. *Byggnadsstyrelsen* uttalar i detta sammanhang, att bebyggelseplaneringen tillhör de intressen, som bör vara representerade i nämnden.

Vattenvårdsnämnden förordar vidare den ändringen av kommitténs förslag, att vatten- och avloppsbyrån väl skall vara företrädd i nämnden men

att det ej bör föreskrivas, att byråns chef skall vara självskriven ledamot. Vidare må nämnas, att *medicinalstyrelsen* ifrågasätter, om icke de kamerala göromålen för vatteninspektionen bör överflyttas från fiskeristyrelsen till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Slutligen må i detta sammanhang anföras *lokaliseringsutredningens* yttrande rörande den centrala vattenvårdsmyndighetens förläggning. Utredningen uttalar härom följande.

Vattenvårdskommittén synes i sina båda alternativa förslag förutsätta, att vatteninspektionens ledning skall vara förlagd till stockholmsområdet. Detta kan med nuvarande organisation måhända vara lämpligt. Såsom vattenvårdskommittén framhållit i sitt betänkande torde dock det beslut i fråga om vattenvårdens centrala ledning, som fattades av 1957 års riksdag, icke innebära ett slutgiltigt ställningstagande till organisationsfrågan. Lokaliseringsutredningen kan icke finna det klarlagt, att en förläggning av den centrala vattenvårdsmyndigheten till Stockholm skulle vara den bästa på längre sikt. Den centrala vattenvårdsmyndighetens lokaliseringsfråga bör bli föremål för en närmare undersökning och ett beslut av statsmakterna om ändrad organisation i enlighet med något av vattenvårdskommitténs förslag bör därför icke innebära, att den administrativa myndigheten nu slutgiltigt bindes till Stockholm.

Samordningsfrågan

I anledning av vattenvårdskommitténs uttalande om behovet av bättre samordning av verksamheten på vattenvårdens område anför *fiskeristyrelsen* följande.

Det torde vara odisputabelt, att de intressen, vilkas gemensamma nämname är förhindrandet av förorening av ytvatten, kustvatten och grundvatten genom industriellt avloppsvatten och kloakvatten, i nuläget företer en stark splittring på olika statsdepartement, verksamheter och kommunala organ. Mot dessa intressen står en rad andra intressen av såväl ekonomisk som kulturell och social natur. Därför är det av största vikt, att de olika vattenvårdsintressena samordnas så, att de i samordnad form kan vägas mot de motstående intressena, vilka ofta är minst lika betydelsefulla.

Även i andra yttranden understrykes behovet av en bättre samordning och allmän enighet synes råda om att en vattenvårdsnämnd, som erhåller ökade befogenheter, bör kunna i viss utsträckning fungera som ett samordnande organ.

Vad särskilt gäller kommitténs förslag, att vatten- och avloppsbyrån skall föreskrivas lämna vatteninspektionen biträde i vattentekniska frågor, vill *medicinalstyrelsen* understryka vikten av att nämnda byrås sakkunskap ovillkorligen och regelbundet utnyttjas, innan inspektionen beslutar i ärenden, där hithörande tekniska frågor förekommer. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* uttalar i detta spörsmål, att den av kommittén förordade direkta samverkan mellan vederbörande tjänstemän kan vara lämplig i viss utsträckning men att med hänsyn till bl. a. ansvarsfördelningen skriftliga yttranden eller signerade samrådskoncept torde vara erforderliga i ett betydande antal fall.

Vattenvårdens lokala organisation

Allmän enighet synes även råda om att vattenvårdsfrågorna i all den utsträckning, som är möjlig och lämplig, skall handläggas på det lokala planet.

Fiskeristyrelsen uttalar som sin principiella uppfattning i detta spörsmål, att vattenvården bör uppbyggas på en länsstyrelsernas ansvarighet att avvärja alla påtagliga orsaker till vattenföroreningar, vare sig av industriellt ursprung eller härrörande från samhällen, sjukvårdsinrättningar eller jordbruket. *Medicinalstyrelsen* finner likaledes, att man med fördel kan decentralisera tillsynsverksamheten. Även *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* ansluter sig till tanken på att tillsynsuppgifterna i största möjliga utsträckning decentraliseras till länsplanet och att länsstyrelserna och distriktsingenjörerna samt övriga berörda länsexperter tages i anspråk för vattenvårdsarbetet på i huvudsak det sätt, som anges i vattenvårdskommitténs betänkande. Då samarbetsformerna såväl centralt som lokalt icke synes kunna preciseras utan närmare överväganden, bör det emellertid enligt styrelsens mening ankomma på vattenvårdsnämnden att successivt meddela anvisningar, framlägga förslag och göra eventuellt erforderliga framställningar härutinnan.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller, att centralorganet bör utrustas så, att det med tillräcklig slagkraft kan göra nytta inom sitt verksamhetsområde, men att bestyret med vattenvården under alla förhållanden väsentligen måste ligga på det regionala planet, där en viss samordning av de rent lokala synpunkterna kan åga rum och där man har erforderlig kännedom om de konkreta problemen. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anför den synpunkten, att kravet på organisatorisk samordning i länsinstansen blir ännu starkare än tidigare, eftersom det icke varit möjligt att åstadkomma en samordnad central organisation. Även *länsstyrelsen i Skaraborgs län* finner, att vattenvårdens effektivitet och planmässighet torde vinna på, att länsstyrelsernas tillsyn utsträcker utöver hälsovårdens område och att kontrollen över kommunala och industriella anläggningar i ökad utsträckning ålägges distriktsingenjörerna.

I fråga om ärendegången föreslår bl. a. *Distriktsingenjörers förening*, att såväl anmälnings- som tillsyns- och övervakningsärenden bör kunna anhängiggöras hos en enda myndighet, nämligen vederbörande länsstyrelse. Enligt föreningens mening skulle en sådan ordning vara av stort värde för de närmast berörda parterna, nämligen kommunerna, industrien och allmänheten.

Samtliga remissinstanser synes förutsätta, att decentraliseringen av tillsynsverksamheten skall kunna genomföras i den ordning, som vattenvårdskommittén föreslagit och att således några andra mera ingripande författningändringar än vissa förtydliganden eller jämkningar av bl. a. instruktionerna för vissa länsorgan icke behöver ske tills vidare. Endast *reservanten i fiskeristyrelsen* uttalar sig för en allmän revision av gällande bestämmelser för tillsynsverksamhetens utövande. Allmän enighet synes vidare råda om att länsstyrelserna bör ha huvudansvaret för vattenvården på det lokala pla-

net. Beträffande övriga länsorgans uppgifter på ifrågavarande område har emellertid vissa, delvis olika synpunkter framkommit.

I allmänhet synes remissinstanserna icke ha någon erinran mot kommitténs förslag, att den egentliga tillsynsverksamheten i betydande utsträckning anförtros åt distriktsingenjörerna. *Medicinalstyrelsen* instämmer häri men med det förbehållet, att verksamheten formellt ålägges länsstyrelsen. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* samt *länsstyrelserna i Jönköpings och Skaraborgs län* ifrågasätter i detta sammanhang, om icke distriktsingenjörerna helt bör inordnas i länsstyrelserna.

Fiskeristyrelsen, fiskeriintendenten i södra distriktet och *Svenska fiskeritjänstemannaförbundet* understryker vikten av att de inom länen verkamma fiskerinämnderna och i synnerhet dessas verkställande tjänstemän — de hos hushållningssällskapen anställda fiskeriasistenterna — anlitas i vattenvårdsfrågor. *Kammarkollegiet* erinrar om att distriktsingenjörerna i allmänhet icke är utbildade för annat än den tekniska delen av vattenvårdsverksamheten, och anser det därför vara angeläget, att de i limnologiskt hänseende sakkunniga krafterna förstärkes och får medverka vid den lokala tillsynen, särskilt vad gäller industriella avloppsvatten. *Byggnadsstyrelsen* framhåller, att länsarkitekten på grund av sin centrala ställning i vad avser bebyggelseplaneringen och naturvården inom länet helt naturligt kommer att liksom hittills genom länsstyrelsen inkopplas på vattenvårdsärenden, när dessa berör länsarkitektens verksamhetsområde.

Personalfrågor

Vattenvårdskommitténs förslag, att en administrativ chefstjänst skall inrättas vid vatteninspektionen, tillstyrkes av bl. a. *medicinalstyrelsen* och *kammarkollegiet*. *Medicinalstyrelsen* uttalar härom, att överinspektören bör besitta en icke oväsentlig administrativ erfarenhet, under det att hans närmaste man bör ha dokumenterat framstående naturvetenskaplig utbildning. Enligt *medicinalstyrelsens* mening torde dock icke hinder föreligga för att en naturvetenskapsman, som förvärvat god administrativ erfarenhet, skall kunna utnämnas även å chefstjänsten. *Kammarkollegiet* anser det icke vara lämpligt att för denna tjänst fastställa formella kompetensvillkor och anför dessutom, att tjänsten icke bör konstrueras med ombudsmannaverksamhet vid vattenmål som en huvuduppgift.

Från vissa håll, bl. a. *SACO:s kanslikartell*, hävdas däremot att chefen för vatteninspektionen bör ha framstående naturvetenskaplig utbildning, varför inrättandet av en tjänst som administrationschef bestämt avstyrkes. *Statskontoret* håller för sin del före, att tillräckliga skäl icke föreligger för att i förevarande sammanhang överväga inrättandet av en administrativ byråchefstjänst.

Statens lönenämnd anför, att de i betänkandet berörda lönegradsfrågorna endast givit nämnden anledning till erinran beträffande byråchefstjänsten, vilken enligt nämndens mening bör hänföras till lönegrad B 1.

I fråga om den föreslagna byrådirektörstjänsten uttalar *Distriktsingenjörers förening*, att kompetenskravet på densamma icke bör begränsas till naturvetenskaplig utbildning, såvida icke därmed jämväl avses civilingenjörs-examen vid kemisk fackavdelning.

Departementschefen

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1957: 49 angående vattenvårdens organisation m. m. beslöt 1957 års riksdag (rskr. 380) i enlighet med vad statsutskottet (SU 166) föreslagit, att nuvarande organisation av vattenvården tills vidare skulle i stort sett bibehållas, d. v. s. med vatten- och avloppsbyrån samt distriktsingenjörsorganisationen förlagda till väg- och vattenbyggnadsverket och tillsynsavdelningen, d. v. s. statens vatteninspektion, till fiskeristyrelsen. Detta förutsätter dock enligt utskottsutlåtandet, att en effektiv samordning av de nuvarande organisationsenheternas verksamhet kommer till stånd. I utlåtandet anfördes, att detta enklast synes kunna ske genom att vattenvårdsnämnden ges en samordnande funktion och i detta syfte erhåller vidgade befogenheter. En ändrad placering och sammansättning av nämnden borde vidare övervägas.

Riksdagens beslut i förevarande fråga innebär sålunda, att i vissa hänseenden en översyn av vattenvårdens organisation skulle vara erforderlig, även om den nuvarande organisationsformen tills vidare i stort sett skulle bibehållas. Med utgångspunkt bland annat härifrån har jag, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, uppdragit åt vattenvårdskommittén att skyndsamt verkställa sagda översyn.

Vattenvårdskommittén har i anledning av nämnda uppdrag den 1 mars 1958 framlagt vissa i det föregående återgivna förslag i här berörda frågor. De av kommittén förordade förslagen, vilka i allt väsentligt vunnit allmän anslutning från de hörda myndigheterna, innebär i huvudsak följande.

Den centrala ledningen av vatteninspektionen, vilken för närvarande handhaves av fiskeristyrelsen, bör enligt vattenvårdskommittén överflyttas på vattenvårdsnämnden, som därvid med något ändrad sammansättning bör äga att självständigt handlägga ärenden, som rör inspektionen, häri inbegripet personal- och anslagsfrågor. Organisationsmässigt bör emellertid vattenvårdsnämnden liksom hittills vara knuten till fiskeristyrelsen och nämndens kamerala ärenden ombesörjas av styrelsens administrativa byrå. Den nuvarande vattenvårdsnämnden föreslås skola upplösas och ersättas med en nämnd bestående av en utav Kungl. Maj:t särskilt utsedd ordförande samt 6 ledamöter, nämligen byråchefen vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå såsom självskriven ledamot samt 1 representant för vardera fisket, hälsovården, industrien, kommunerna samt naturskydds- och fritidsintresset.

Enligt ett av vattenvårdskommittén utarbetat alternativt förslag, vilket dock icke förordas av vare sig kommittén eller remissmyndigheterna med

undantag av en, skulle vatteninspektionens ledning handhas av fiskeristyrelsen i en med hänsyn till vattenvårdsintressena särskild sammansättning samt med styrelsens överdirektör och chef som självskrivna ordförande jämte 5 ledamöter.

Benämningen fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök föreslås — oavsett vilket alternativ som än väljes — skola ändras till fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion.

Kommittén förutsätter, att vatteninspektionens styrelse i viss utsträckning även skall kunna fungera som samordningsorgan för olika intressen på vattenvårdens område. För att förstärka samverkan mellan inspektionen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå föreslår kommittén, att föreskrift måtte meddelas, att byrån skall lämna inspektionen biträde i vattentekniska frågor, då så påfordras.

I fråga om vattenvårdens lokala organisation förordar kommittén, att den egentliga tillsynsverksamheten, nämligen inspektionen av avloppsförhållandena vid industrier och samhällen m. m., i betydande utsträckning skall uppdragas åt distriktsingenjörerna för vatten och avlopp. Utredningar i föroreningsfrågor föreslås skola så långt möjligt är ske genom samverkan mellan vatteninspektionen och länsstyrelserna. Lokalt tillgänglig expertis, såsom förste provinsialläkare, länsveterinär, länsarkitekt, lantbruksingenjör och fiskeritjänsteman, avses därvid skola anlitas. De i förslaget närmare angivna riktlinjerna för en lösning av den lokala tillsynsfrågan påkallar enligt kommitténs mening icke andra författningsändringar än möjligen några förtydligande kompletteringar av instruktionerna för de organ, som skall fungera på det lokala planet.

Den omedelbara ledningen av verksamheten inom vatteninspektionen bör enligt kommittén omhänderskas av en företrädesvis administrativ kraft, vilken tillika skall vara föredragande inför vattenvårdsnämnden. Vid inspektionen föreslås sålunda skola inrättas en tjänst som administrativ byråchef i lönegrad B 2, benämnd överinspektör. Den nuvarande överinspektörstjänsten, för vilken förutsättes framstående naturvetenskaplig utbildning, bör enligt kommittén kvarstå som souschefsbeftattning med placering i oförändrat lönegrad A 26. Tjänsten bör emellertid ordinariesättas samt benämnas byrådirektör och föreståndare för undersökningslaboratoriet. En i 1958 års statsverksproposition föreslagen tjänst som förste byråsekreterare kan samtidigt utgå ur inspektionens personalplan.

Därest förslaget att vattenvårdsnämnden skall vara inspektionens styrelse genomföres, behöver enligt kommittén någon ändring av vatteninspektionens personalplan ej ske för det fall uppdraget som ordförande i nämnden kan förbindas med viss deltidstjänstgöring.

Då vattenvårdskommitténs senaste förslag rörande vattenvårdens centrala och lokala administration i allt väsentligt vunnit allmän anslutning från remissinstanserna, bör det enligt min mening tagas till utgångspunkt för åtgärder i syfte att så snart ske kan göra organisationen på området effek-

tivare och mera ändamålsenlig. Givetvis kan ett genomförande av berörda förslag icke helt avlägsna de olägenheter, som nu föreligger på grund av administrationens splittring på ett flertal organ, men åtskilligt torde kunna vinnas med omorganisationen. Erfarenheterna av densamma får senare utvisa, huruvida andra effektivitetshöjande ändringar bör vidtagas. I sammanhanget vill jag — utan att nedvärdera betydelsen av en ändamålsenligt uppbyggd administration — understryka vad vid upprepade tillfällen uttalats om att spørsmålet i vilken omfattning och takt vattenvården kan förbättras främst är en ekonomisk avvägningsfråga, som icke på en gång kan få sin slutliga lösning.

Vad till en början gäller frågan om vattenvårdens centrala administration har vattenvårdskommittén såsom nämnts föreslagit 2 alternativa lösningar, nämligen att ledningen av den avdelning inom fiskeristyrelsen, som benämnes statens vatteninspektion, skall handhavas antingen av en fiskeristyreelse i särskild sammansättning eller av vattenvårdsnämnden med ökade befogenheter och med något ändrad sammansättning. Det bör framhållas, att dessa båda alternativ i praktiken icke skiljer sig mera väsentligt från varandra. Kommittén och samtliga remissinstanser utom en förordar emellertid det sistnämnda alternativet. Detta alternativ synes för övrigt bäst överensstämma med vad 1957 års riksdag åsyftat med sitt uttalande i ämnet. Jag föreslår därför, att vattenvårdsnämnden, som för närvarande endast har en rådgivande funktion, erhåller beslutanderätt i de frågor, som vatteninspektionen handlägger, ävensom i inspektionen berörande anslags- och personalfrågor. Organisatoriskt skall dock nämnden såsom hittills vara knuten till fiskeristyrelsen, vars personal skall i erforderlig utsträckning stå till nämndens förfogande och ombesörja de uppgifter vartill den anlitas av nämnden. Såsom vattenvårdskommittén anfört tillämpas en motsvarande eller snarlik organisationsform nu på några håll inom statsförvaltningen.

Den arbetsenhet inom fiskeristyrelsen, som handlägger vattenvårdsärenden, således den nuvarande tillsynsavdelningen, bör alltså benämnas statens vatteninspektion. Samtidigt med den sålunda förordade organisationsändringen bör ämbetsverkets benämning ändras till fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion.

På de skäl vattenvårdskommittén framhållit torde det vara lämpligt att något minska antalet ledamöter i vattenvårdsnämnden. För närvarande är ifrågakommande antal 9, däri inberäknat ordföranden. Det torde emellertid böra få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa antalet nämndledamöter med beaktande av de olika, vattenvården berörande intressen, som bör vara företrädade i nämnden. Vid bifall till detta förslag bör den nuvarande nämnden upplösas samt ordförande och övriga ledamöter förordnas i en ny nämnd.

Det torde vidare få ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för tillgängliga anslag fastställa arvoden för såväl nämndens ordförande som dess övriga ledamöter.

Jag förutsätter, att vattenvårdsnämnden med nu föreslagna utvidgade befogenheter vid sidan av sin huvuduppgift som beslutande organ för tillsynen av vattenvården i landet skall i betydande grad kunna fungera jämväl som samordningsorgan för hela detta område. Nämnden torde emellertid själv få finna de lämpliga formerna för sistnämnda uppgift. Särskilt angeläget är att åstadkomma ett effektivare samarbete mellan vatteninspektionen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, vilket synes kunna ske bland annat genom att, såsom kommittén föreslagit, sagda byrå i viss utsträckning lämnar inspektionen direkt biträde i vattentekniska frågor. Närmare föreskrifter i detta syfte torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Av största betydelse för att få till stånd en förbättring av vattenvårdens administration är att ett effektivt samarbete kommer till stånd även mellan vatteninspektionen och olika länsorgan, främst länsstyrelserna, vilka bör ha huvudansvaret för den regionala handläggningen av vattenvårdsfrågorna. Vidare bör länsorganens förstahandskännedom om förhållandena anlitas för att avlasta inspektionen från rutinmässiga övervakningsuppgifter och för att i andra ärenden tillgodogöra inspektionen den tillgängliga lokala sakkunskapen. Såsom vattenvårdskommittén anfört, torde det emellertid icke nu vara lämpligt att i nyssberörda syfte vidtaga lagändringar eller mera ingripande administrativa förändringar. I enlighet med de riktlinjer, som uppdragits av kommittén, bör vattenvårdsnämnden i stället meddela anvisningar för ärendefördelning och ärendegång mellan vatteninspektionen och länsorganen samt på grundval av efter hand vunna erfarenheter till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag till sådana Kungl. Maj:ts föreskrifter i ämnet, som kan finnas erforderliga. Jag förutsätter, att länsstyrelserna vid handläggning av vattenvårdsfrågor skall samråda med distriktsingenjörerna för vatten och avlopp, förste provinsialläkarna ävensom annan inom länen tillgänglig statlig eller kommunal sakkunskap på förevarande område.

Enligt min uppfattning synes starka skäl tala för att det omedelbara chefsskapet för vatteninspektionen utövas av en administrativt väl erfaren person. Kravet på dylik erfarenhet är uppenbart vid överinspektörens ställningstaganden i åtskilliga av de ärenden han har att självständigt avgöra i inspektionens namn ävensom ibland vid kontakterna med myndigheter, kommuner, organisationer och industrier. Bortsett från det begränsade antal fall, då kammarkollegiet förordnar särskild advokatfiskal i föroreningsmål, är det vidare en maktpåliggande uppgift för överinspektören att inför vattendomstolarna företräda inspektionen i viktigare mål. På överinspektörens administrativa förmåga kommer, såsom vattenvårdskommittén betonat, att ställas ökade krav genom verksamhetens alltmer tilltagande omfattning och genom det intensifierade samarbete, som föreslagits skola äga rum med andra centrala myndigheter och med länsstyrelserna. Några närmare föreskrifter beträffande fordringarna i fråga om utbildningen bör icke meddelas

för chefsbefattningen vid vatteninspektionen men vid befattningens tillsätande bör administrativa meriter vara avgörande. Därest innehavaren av överinspektörstjänsten huvudsakligen är administrativt inriktad, är det angeläget, att han som närmaste man har en befattningshavare med framstående naturvetenskaplig eller kemisk-teknisk utbildning, på vilken det bland annat bör ankomma att leda inspektionens undersökningslaboratorium.

På dessa skäl vill jag föreslå, att överinspektörstjänsten uppflyttas från lönegrad Ae 26 till lönegrad Be 1 samt att en tjänst som extraordinarie byrådirektör och laboratorieföreståndare i lönegrad A 26 nyinrättas, varvid den i årets statsverksproposition föreslagna tjänsten som förste byråsekreterare utgår. Merkostnaderna för de tjänsteförändringar jag nu förordat uppgår till högst 11 000 kronor i förhållande till vad i nämnda proposition äskats under avlöningsanslaget till fiskeristyrelsens tillsynsavdelning.

I 1958 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln på min hemställan föreslagit riksdagen att till Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök: Tillsynsavdelningen: Avlöningar respektive Omkostnader för budgetåret 1958/59 anvisa förslagsanslag av 403 100 respektive 119 300 kronor. Med hänsyn till att Kungl. Maj:t sålunda redan förelagt riksdagen förslag rörande vattenvårdsområdet för budgetåret 1958/59, finner jag mig icke här böra förorda, att den föreslagna omorganisationen av administrationen på sagda område genomföres under nästkommande budgetår. Omorganisationen av vattenvårdsnämnden bör emellertid enligt min mening ske snarast möjligt.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna det förslag till omorganisation på vattenvårdens område, som framlagts i det föregående.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bo Hygrell